

DEMNIȚATEA UMANĂ ÎN CONTEXTUL SOCIETĂȚII POSTMODERNE

Prof. dr. Constantin POPESCU

Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea, România

popcon1953@yahoo.com

Abstract: Human Dignity in the Context of Postmodern Society

It was a time when the human dignity in the society was lower and religious liberty had been related with the king and priests power. As the historical epochs pass by some change took place but the problem of human dignity still remains. Today, the globalization of the society put the things back like in old times. The peoples who are in power establish the principles that guide the position of human dignity and religion liberty. We need a certain reference system and the principles that lead the society to be correspondences and coherences. It is only one true reference systems establish by God. He is the only one who could really define what is good and what is wrong.

Keywords: Human Dignity, religious freedom, global society, reference system, correspondences, coherences, moral value, moral ethic, subjectivism of reality, globalization

Abordarea unei tematici atât de importante necesită din partea cercetătorului o atenție sporită. Totuși nu vom putea surprinde toate aspectele unei astfel de problematici și nici nu ne propunem. Mai degrabă dorim să atingem aspectele importante și mai ales cele legate de drepturile omului și libertatea de conștiință. Deși există lucrări și articole care abordează diferite aspecte a unei astfel de tematici, în rândurile care urmează încercăm să subliniem acele aspecte care au legătură mai ales cu libertatea religioasă și drepturile omului.

O analiză unei astfel de tematici poate fi folositor și perspectiva istorică pentru a avea o mai bună înțelegere privitor a evoluției unei astfel de problematici. Au fost vremuri când demnitatea umană era apreciată din perspectiva poziției sociale și mai ales a stării materiale a individului. În

vremurile antichității, de multe ori, viața unui om era apreciată prin prisma unor valori materiale, câte animale sau câți bani valora viața unui om, aceasta fiind dată de statutul social. Viața unui sclav era apreciată ca valorând mult mai puțin, comparativ cu viața unui om liber care era apreciată la o cotă mult mai mare iar cel cu o stare materială mai prosperă sau statut social ridicat a cărui valoare era considerată cu mult mai mare. Acest fapt este reliefat și în două coduri importante ale antichității, și ne referim aici la două dintre ele: Codul lui Hammurabi¹ și Legea lui Moise².

Analizând cele două coduri nu se poate să nu observăm accentul pe care codul Biblic al lui Moise îl pune pe dreptul omului diferit de codul lui Hammurabi care în unele cazuri nu se face deosebire între bunurile materiale și viața uni om. Deși, le desparte mai bine de 400 de ani, au fost cercetători care au susținut că acest cod biblic al lui Moise nu este decât o copie a celui babilonian. La o analiză mai atentă se pot observa diferențe majore între cele două, mai ales în ce privește valorizarea vieții umane.

Din analiza celor două coduri putem observa calitatea superioară a societății iudaice care se deosebește de cea babiloniană, egipteană, asiriană și a celor din Canaan. Practicarea jertfelor umane ca închinare și îmbunare a zeilor fiind ceva obișnuit acest fapt ne dă o altă dimensiune a valori vieții umane. Așa se face că în ciuda tuturor presiunilor și cuceririlor din partea celorlalte imperii și civilizații, societatea iudaică avea să rămână de-a lungul multor secole mult mai valoroasă decât celelalte civilizații.

Perioada greco-romană

Mai târziu în societatea grecească și apoi în cea romană se mai atenuează oarecum problematica valorii vieții umane dar mult mai puțin atunci când vorbim de sclavi, familiile lor și copiii acestora.

Apariția învățăturilor creștine avea să răstoarne societatea din imperiul roman privitor la diferențele de origine și statut. În biserica creștină, atât sclavul, cât și omul liber și cel bogat aveau același statut. De aceea, nu doar datorită închinării la zei, dar mai ales fapt privitor la statutul individului în fața lui Dumnezeu și în raport cu ceilalți indivizi din

1 Vezi https://docgo.net/detail-doc.html?utm_source=codul-lui-hammurabi-pdf&utm_campaign=download

2 *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea Preafericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod, Editată de Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1997.

creștinism a fost văzut ca un pericol major de către conducătorii societății romane de atunci. Persecuțiile creștinilor au avut în vedere și acest aspect nou care lovea la fundamentul societății bazate mai ales pe munca sclavilor. Aveau să treacă mii de ani până când această problemă să se rezolve într-o anumită măsură dar, după cum vom vedea anumite forme de sclavie au rămas încă nerezolvate până în ziua de astăzi.

Perioada evului mediu nu avea să schimbe prea mult această stare mai ales datorită așa zisei deturnări a creștinismului care a urmat după primele secole după Hristos. Omul este pus în fața unui Dumnezeu gata să îl arunce pe om în foc dacă nu împlinește anumite ritualuri care de cele mai multe ori nu aveau nimic comun cu declarațiile și principiile clare ale Sfințelor Scripturi. Figuri hidoase și personaje ciudate aveau să urce pe zidurile și pereții bisericilor și catedralelor, omul fiind strivit de enormitatea acestora. Imaginile despre rai sunt subdimensionate și personajele care apar au o formă ascetică și fețele lor au o expresie tristă și sunt mult mai puține triste, în timp ce iadul este supradimensionat cu mult mai mulți indivizi supraponderali și alte personaje unele din ele fiind cât mai groțești.

Renașterea

Apariția fenomenului renașterii și cu filosofia ei umanistă care încearcă să contrabalanseze viziunea secolelor trecute așezând pe om în centru avea să influențeze pe o perioadă destul de lungă societatea apuseană. Lucrul observabil în artă, muzică, arhitectură și gândire. Acum omul și rațiunea lui sunt suverane. Dumnezeu începe să fie dat la o parte proclamându-se ceea ce un filosof german avea să definească în lucrările sale ca fiind: „Moartea lui Dumnezeu”, expresia a filosofului Friederich Wilhem Nietzsche³, care este nu doar un concept teoretic ci devine și ceva practic. „Uciderea” lui Dumnezeu din secolul al XIX-lea nu avea să fie decât o continuare logică a ceea ce revoluția franceză a realizat prin „domnia terorii”⁴ și așa zisa susținere a „drepturilor omului”⁵ proclamate

3 Știința voioasă („la gaya scienza”), Friederich Wilhelm Nietzsche, traducere de Liana Micescu, traducerea versurilor de Simion Dănilă, ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 2006;

4 Lupușor, Andreea, 2019, „Romerspierre și Teroarea ca principiu de guvernare” <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/robespierre-si-teroarea-ca-principiu-de-guvernare> (consultat în 13 iulie 2019 ora 7:40)

5 Administrator, 2014, „Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului”, <http://www.istorie-pe-scurt.ro/declaratia-drepturilor-omului-si-ale-cetateanului/> (consultat în 13 iulie 2019 ora: 7:55)

în august 1789 cu consecințe dramatice în societatea omenească care avea să determine un genocid sub conducerea unor umaniști. Această gândire și abordare avea să fie din ce în ce mai prezentă și în secolul XX care devine unul din cele mai violente și sângeroase secole din istoria umanității. Este adevărat că ne-am fi așteptat ca în dezvoltarea societății și a creșterii cunoștinței lucrurile să se dezvolte către o etapă pozitivă dar ele au ajuns dimpotrivă cu mult mai rele și degradante. Ca urmare demnitatea umană, mai ales pentru anumite categorii de populații, a rămas la un nivel scăzut și violența a crescut ajungându-se la ceea ce astăzi numim terorism și aceasta chiar în numele unor așa zise libertăți de conștiință. Așadar, revenind la secolul al XX-lea această filosofie al lui Nietzsche⁶ preluată parțial de conducătorii Germaniei și dezvoltând acel cult al Rasei Pure care a dus la distrugerea unei populații întregi și care a inițiat al II-lea război mondial și la lagărele de concentrare și exterminare, aceasta fiind viziunea de dreapta. Și din nefericire viziunea de stânga al lui Stalin care a fost cam în aceeași perioadă și care a dus la ceea ce este numit astăzi „Gulagul Rusesc” și care a avut aceeași finalitate îmbrăcând aceeași formă a lagărelor de exterminare. Prin urmare fie stânga, fie dreapta, demnitatea umană și libertatea religioasă au fost scoase în afara drepturilor legitime ale omului.

Ce a urmat!!!!

Un aspect important privitor la această problematică este și acela că deși există dezbateri pe această temă, nu mai există o definiție și înțelegere clară și precisă a termenilor. Acest aspect se datorează faptului că nu mai există un sistem de referință care să fie sigur și indubitabil. Generațiile actuale au distrus sistemele de referință și au răsturnat valorile care până mai ieri erau clare și fundamentate. De aceea avem întrebări la care răspunsurile variază de la un cercetător la altul și datorită faptului că fiecare are anumite sisteme de referință pe care le agreează și altele care le respinge în totalitate. De aceea când vorbim de demnitatea umană definițiile pot fi foarte diferite în funcție la ce ne raportăm.

Societatea actuală unde valorile care au fost recunoscute ca fiind valori de bază nu mai sunt și totul s-a răsturnat, binele a devenit rău și

6 Lughlin, John, *Human Dignity: The foundation of Human Right and religious Freedom*, Memoria Y Civilizacion , Revista del Departamento de Historia, Universidad de Navsrra,19/2016 p. 313-343

răul a ajuns să fie bine și de dorit a fi promovat. Non-valoarea a devenit valoare și valoarea a ajuns non-valoare care trebuie dată la o parte și distrusă și pentru că acest lucru nu se poate face pașnic atunci s-a trecut la violență și teroare. De aceea demnitatea umană cu adevărat nu poate fi așezată decât în contextul religios și fundamentat pe acele principii care au fost enunțate de la început.

Dreptul la alegere dat la început de Dumnezeu

Și Dumnezeu a zis: „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră”⁷ (Geneza 1:26). Astfel Dumnezeu a așezat pe om în locul pe care îl are cu o excepție singulară dându-i autoritate, responsabilitate și respect față de toate celelalte lucruri și ființe. Astfel că demnitate umană cu adevărat nu vine din om însuși ci din ceea ce Dumnezeu i-a conferit și acordat. Așezat în grădina Edenului omul a avut o singură restricție cu o posibilitate de alegere foarte extinsă. Această restricție avea în vedere un aspect important valabil și astăzi. Omul să nu se așeze pe sine însuși ca sistem de referință și de definire a ceea ce este bine și rău. Dar tocmai aici omul a făcut o alegere total greșită, „... veți fi ca Dumnezeu cunoscând binele și răul...”⁸ (Geneza 3:5) și astfel omul a devenit propriul său sistem de referință. Prin aceasta omul pune întrebarea și tot el dă răspunsul, iar acesta este în funcție de epocă, interese și ceea ce se dorește a se obține.

În acest context nu avem răspunsuri la întrebări esențiale ale existenței umane: *Ce este omul?*, *Cine este omul?*, *De unde venim?*, *Care este sensul existenței umane?* etc. Sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI găsește societatea umană într-o cultură așa-zis globalizată plină de confuzie și relativism și cu accente periculoase care erodează însăși baza existenței umane. Nu mai știm cine și ce suntem nici noi dar mai ales nici noi și nici copiii care se nasc. Am pierdut definiția și nu mai avem sisteme de referință solide. Mai mult ca oricând avem nevoie să fim conștienți de aceste aspecte importante și să așezăm acolo unde trebuie sistemul de referință și definire. O societate care pierde sau distruge adevăratul sistem de referință se autodistruge mai devreme sau mai târziu; valorile morale devin volatile și demnitatea umană se erodează și este stabilit un

7 Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea Preafericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod, Editată de Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1997.

8 Idem.

sistem de referință în funcție de diferitele grupuri de interese, iar minoritatea care este mai vocală și deține puterea își va impune propriul sistem de referință și de valori care va fi susținut și prin anumite legi.

„Așadar omul, care înregistrează atâtea succese în știință și tehnologie, eșuează în ceea ce privește căutarea sensului vieții sale. Dar lucrul acesta, din punct de vedere creștin, nu este paradoxal, ci cât se poate de firesc. Omul care provine din nimic și se raportează la Dumnezeu, nu își poate afla sensul vieții dacă îl caută înăuntrul Hotarelor lumii, care și ea provine din nimic. Câtă vreme se mărginește la lumea creată este rob necesității naturale. Prin raportarea la Dumnezeu se eliberează, însă, de această necesitate și se împlinește ca persoană. Așadar limitarea la immanent – caracteristică epocii noastre – împiedică accesul la sensul vieții.”⁹

A fost o vreme care mai persistă și astăzi când oamenii erau mai preocupați de: sine (self) „stima de sine (self-esteem), imaginea de sine (self-image), idealul de sine (self-ideal) gândire pozitivă etc. Omul era îndreptat spre sine sperând că astfel găsește răspuns la problemele sale interiorizând pe idea că în sine omul găsește puterea de a schița ceva și a realiza o stabilitate având acest sistem de referință în sine. În ciuda acestor eforturi disperate această preocupare și abordare s-a dovedit ineficientă cu consecințe foarte grave pentru generația actuală. Astfel apare realitatea subiectivizată a generației actuale, nu mai avem răspunsuri pertinente despre morală și etică, aceasta ducând la singurătate, inadaptabilitate, izolare, probleme de comunicare, debusolare iar răspunsurile la întrebările importante ale vieții nu mai au corespondență și coerență. „Moartea lui Dumnezeu” și-a făcut efectul pe deplin.

În epoca noastră domnește o nemaivăzută incoerență în ceea ce privește viziunea asupra vieții. Aceasta, desigur, este legată de schimbările vertiginoase la nivel mondial. Înainte de a se instaura pe deplin o stare a lucrurilor, se schimbă și se creează una nouă, care cere o nouă abordare a ei. Omul nu mai are puterea de-a urmări toate evoluțiile acestea, este dus de ele, rămâne dezorientat și sfârșește în confuzie și impas. Speranțele cu privire la dezvoltarea științei și tehnologiei sunt dezmințite, adesea într-un mod dramatic. Și este relevant faptul că neputința cea mai mare în fața întrebării despre sensul vieții se semnalează tocmai astăzi, când omul realizează progrese extraordinare în știință și tehnologie, extinzându-și

9 Mantzaridis, Georgios, *Morală creștină*, trd., Coman, Cornel Constantin, Editura Bizantină, București, 2006, p. 400.

stăpânirea dincolo de planeta pe care o locuiește și, pe de altă parte, reușind să-și cartografieze propriul sistem genetic. Astfel, neputința aceasta a omului apare ca o tragică ironie.”¹⁰

De aceea, nu putem a avea o înțelegere echilibrată asupra demnității umane fără să abordăm această problematică și din perspectiva dată de Dumnezeu și legată de libertatea ce are la bază principiul inalienabil al liberului arbitru dat de Dumnezeu încă de la început omului.

Libertatea restrânsă în condițiile societății de astăzi

Deși se spune că acum oamenii sunt liberi și drepturile omului sunt respectate ca principii inalienabile, totuși sunt femei și copii exploatați în multe locuri din lume. Femei în sclavie muncite până la epuizare, sclave ale plăcerilor sexuale și acest lucru se întâmplă nu doar în locurile unde domnește o anumită morală și etică impusă totuși, acest fenomen de întâmplă chiar și în unele țări care susțin că legislațiile lor garantează drepturile omului. Libertatea religioasă ca și demnitatea omului sunt departe de a fi recunoscute și așezate ca norme de bază ale societății actuale.

În ciuda unor eforturi laudabile totuși societatea actuală este marcată de o lipsă reală în ce privește demnitatea umană și libertatea religioasă. Deși se susțin drepturile copilului, drepturile femeilor, dreptul la libertate și cuvânt, totuși în multe țări se observă un fenomen de degradare a demnității umane și acutizare a legilor care impun restricții de mișcare, de libertate a cuvântului, de nediscriminare rasială etc. Valorile etice și morale sunt definite de o minoritate în funcție de interesele acestora care dețin puterea financiară și politică.

De multe ori aceste valori sunt privite ca fiind de dreapta sau altele de stânga fără însă să privim lucrurile dintr-o altă perspectivă și anume cea verticală, în jos sau în sus. Această aliniere pe verticală a valorilor va genera o abordare radical diferită a relațiilor cu divinitatea și în consecință și a relațiilor interumane. Demnitatea umană și libertatea religioasă nu trebuie să fie doar un set de valori teoretice ci ele trebuie să fie practicate în viața de zi cu zi a oamenilor. Axa verticală de raportare a omului față de Dumnezeu creator, trebuie să reprezinte un principiu clar privitor la respectarea demnității umane. Dumnezeu a conferit omului un statut

10 Idem, p.399.

special cu un set de valori etice și morale care depășesc abordarea umanistă, modernă și post modernă. Debusolare care se întâlnește la generațiile actuale se datorește tocmai acestui fapt de a privi lucrurile orizontal fără a avea această axă verticală și această raportare la un Dumnezeu care este sus dar care nu și-a lăsat creația ci dimpotrivă a coborât aici pe pământ pentru a ne arăta adevăratul caracter al Său. Defnirea binelui nu este lăsată la dispoziția omului care coboară tot mai adânc în tenebrele și umbrele întunericii. Umblarea în lumina înțelegerii adevărate a ceea ce înseamnă omul și defnirea lui poate fi realizată doar printr-un sistem exterior omului mai mult înclinat spre bine și către valoarea însușirilor lui. Dragostea, respectul, speranța, înțelegerea, facerea de bine, ajutorarea celor în nevoie și altele nu sunt doar niște deziderate ci trebuie să reprezinte un stil de viață. Atunci societatea omenească ar avea o șansă importantă, astfel se va autodistruge așa cum s-a întâmplat în istorie cu civilizații întregi.

Așa că nu cred că trebuie să rămânem cu această imagine tristă a civilizațiilor care s-au autodistrus ci să privim cu speranță către viitor. Se poate să gândim altfel și să avem acele valori pe care se poate dezvolta o societate care să respecte demnitatea umană și libertatea de conștiință. Generațiile care urmează ar trebui educate și pregătite să dezvolte aceste valori care să strică aceste accente de ură și dezbinare care sunt prezente zilnic în mass media care în cea mai mare parte trăiește aducând la iveală mai mult aspectele negative decât cele pozitive. Dezumanizarea și cei care fac astfel de fapte abominabile devin eroi și ocupă spații largi în mass-media aspectele pozitive doar dacă sunt amintite. Trebuie să ne întoarcem la valorile adevărate dacă vrem ca societatea noastră să aibă un viitor.

Bibliografie

- Movsesian. Mark I., 2016, "Of Human Dignity", file:///C:/Users/popco/Downloads/SSRN-id2770738.pdf (consultat în 14. Iulie 2019 orele 20:36)
- Ministerial to Advance Religious Freedom, July 24-26, 2018, Potomac Declaration. <https://static1.squarespace.com/static/57052f155559869b68a4f0e6/t/5d23e9cbe71fef0001280552/1562634699621/Ministerial%2Bto%2BAdvance%2BReligious%2BFreedom%2BPotomac%2BDeclaration.pdf> (Accesat în 14 august 2019).

- ♦ Punta del Este Declaration on Human Dignity for Everyone Everywhere: Seventy Years after the Universal Declaration of Human Rights December 2018, <https://static1.squarespace.com/static/57052f155559869b68a4f0e6/t/5d23e86f71030800018b6def/1562634351663/Punta-del-Este-Declaration.pdf>. (Accesat 14 august 2019).
- ♦ Schindler, David L., 2018, "Freedom, Truth, and Human Dignity" <https://voegelinview.com/freedom-truth-and-human-dignity/> (Accesat în 11 iulie 2019).